

ÚJ LEXIKAI ANYAG FELDOLGOZÁSA — MAGNETOFONSZALAGON

Írta: RAKONCZÁS PÁL

A jelen cikkben ismertetésre kerülő lexikai anyagfeldolgozó módszer a Szegedi Tanárképző Főiskola Orosz Tanszékén honosodott meg, s az úgynevezett laboratóriumi lehallgató gyakorlatok továbbfejlesztésén alapszik.

Nyelvi laboratóriumunkban a lehallgató gyakorlatok elsősorban az idegen nyelvű beszéd hallás utáni megértési készségének fejlesztésére szolgálnak. Abból állnak, hogy hallgatóink az egyéni felkészülés idején heti egy órában orosz nyelvű elbeszélést vagy rádióadást hallgatnak, melynek új szavait előzőleg közöltük velük, s tartalmát a lehallgatást követő órán kikérdezzük. A közölt elbeszélést vagy rádióadást annyiszor másoljuk magnetofonszalagra, ahányszor az a szalag egyik oldalán elfér, illetve 40 percre belefér. Az anyanyelvi bemondó különböző — először lassított, majd normális — beszédtempóban olvassa be az anyagot. (A változó beszédtempó, természetesen, a rádióadásokra nem vonatkozik.)

Ezek a lehallgató gyakorlatok annyiban kapcsolódnak a hagyományos módszerekkel vezetett beszédgyakorlati órákhoz, hogy ezeken az órákon készítjük őket elő, és kérjük őket számon.

Az új óratípusban az új lexikai anyag feldolgozása egyetlen magnetofon beiktatásával történik az oktató részvétele nélkül. GAUTHIER a magnetofon osztályban történő felhasználásának egyik alapelveként azt szögezi le, hogy a gép a tanár távollétében értékes munkát nem végezhet. [1] A magnetofon felhasználásának gyakorlata nálunk cáfolja Gauthier véleményét. A tanár jelenlétén, illetve távollétén kívül sok más tényező határozza meg a magnetofon felhasználásának eredményességét, véleményünk szerint első helyet foglal el köztük a szalagra programozott tananyag.

A hallgatók a lehallgató teremben az egyéni felkészülés idején heti egy órában — a lehallgató gyakorlatok helyett — egy-egy új lexikai anyagot dolgoznak fel, amit az utána következő beszédgyakorlati órán begyakorolunk, illetve számonkérünk.

Ez a módszer megrövidíti a feldolgozás idejét. Mert hiszen a magnetofonszalagon akárhányszor is ismétlődik egy-egy nyelvi elem, az új szöveg feldolgozásában egyetlen fölösleges mozzanat vagy kitérés nincsen.

Ilyenképpen ez az óratípus részben fölmenti az oktatót az új anyagnak órán történő feldolgozása alól. Az így felszabadult időt az oktató a sokkal hasznosabb begyakorlásra tudja fordítani.

Módszertani vonatkozásban pedig a magnetofonszalagon programozott új lexikai anyag egységessé teszi az új anyag feldolgozását a különböző csoportokban.

A tananyag tökéletesebb elsajátítását segíti elő az írás bevezetése, amit az iskola-rádió még nem oldott meg, s amit V. KRITYILYIN is a rádió idegen nyelvi tanfolyamainak eddig meg nem oldott problémái közé sorol. [2]

Magnetofonszalagra programoztuk kezdetben mind a jegyzetben megtalálható, mind pedig azon orosz nyelvű szövegeket, melyeket a hallgatók utólag sem láttak nyomtatásban. A kétféle szöveg további begyakorlása különböző módon történt. Jelenleg csak a jegyzetben nem található szövegeket programozzuk.

Az alábbiakban közlöm az 1966 májusában kikísérletezett, s azóta a II. évfolyam orosz szakos hallgatóinak valamennyi csoportjában rendszeresen alkalmazott modellt. A modell ismertetésére egy erre alkalmas rövid tréfát választottam.

На сегодняшнем занятии мы проработаем английскую шутку на русском языке. В ней речь идёт о жене хитрого Петра. В селе все знали жену хитрого Петра. Когда люди были больны, они обращались к ней за хорошими советами. Она давала больным советы только за деньги.

Прослушайте текст:

Жена хитрого Петра

Все в селе знали жену хитрого Петра. Жена хитрого Петра лечила людей своей деревни. Её соседка простудилась и стала сильно кашлять. Она захотела узнать у жены хитрого Петра, как лечиться от кашля, какое нужно лекарство. Но она не хотела платить за это. Соседка пришла к жене хитрого Петра и спросила:

— Что ты делаешь, когда простудишься?

— Что я делаю? — Кашляю, — ответила ей жена хитрого Петра.

Прослушайте текст с разъяснением новых выражений:

Жена хитрого Петра = a gavas� Péter felesége.

Все в селе знали жену хитрого Петра. Жена хитрого Петра лечила людей своей деревни. лечила людей = gyógyította az embereket.

Жена хитрого Петра лечила людей своей деревни. Её соседка простудилась и стала сильно кашлять. простудилась и стала кашлять = megfázott és köhögni kezdett.

Её соседка простудилась и стала сильно кашлять. Она захотела узнать у жены хитрого Петра, как лечиться от кашля, какое нужно лекарство. как лечиться от кашля = hogyan kell a köhögést gyógyítani. какое нужно лекарство = milyen orvosság kell.

Она захотела узнать у жены хитрого Петра, как лечиться от кашля, какое нужно лекарство. Но она не хотела платить за это. не хотела платить = nem akart fizetni.

Но она не хотела платить за это. Соседка пришла к жене хитрого Петра и спросила: — Что ты делаешь, когда простудишься? — Что я делаю? — Кашляю — ответила ей жена хитрого Петра.

Прослушайте текст:

Жена хитрого Петра. . .

Записывайте новые слова в словарь:

Жена хитрого Петра. Все в селе знали жену хитрого Петра. хитрый, х-и-т-р-ы-й, хитрый = gavas�, gavas�. Жена хитрого Петра лечила людей своей деревни. лечить, л-е-ч-и-т-ь, лечить = gyógyít, gyógyít. Её соседка простудилась и стала сильно кашлять. простудиться, п-р-о-с-т-у-д-и-т-ь-с-я, простудиться = meg-

fázik, megfázik. кашлять, к-а-ш-л-я-т-ь, кашлять = köhög, köhög. Она захотела узнать у жены хитрого Петра, как лечиться от кашля, какое нужно лекарство. кашель, к-а-ш-е-л-ь, кашель = köhögés, köhögés. лекарство, л-е-к-а-р-с-т-в-о, лекарство = orvosság, orvosság. Но она не хотела платить за это. платить, п-л-а-т-и-т-ь, платить = fizet, fizet. Соседка, пришла к жене хитрого Петра и спросила: — Что ты делаешь, когда простудишься? — Что я делаю? — Кашляю, — ответила ей жена хитрого Петра.

Прослушайте текст:

Жена хитрого Петра. . .

Прослушайте диалог:

— Кого знали все в селе?

— В селе все знали жену хитрого Петра.

— Что делала жена хитрого Петра?

— Жена хитрого Петра лечила людей своей деревни.

— Что случилось с её соседкой?

Её соседка простудилась и стала сильно кашлять.

— Что хотела она узнать у жены хитрого Петра?

— Она хотела узнать у жены хитрого Петра, как лечиться от кашля, какое нужно лекарство.

— Хотела ли она платить за это?

— Она не хотела платить за это.

— Что спросила она у жены хитрого Петра?

— Она спросила у жены хитрого Петра: — Что ты делаешь, когда простудишься?

— Что ответила ей жена хитрого Петра?

— Жена хитрого Петра ответила ей: — Кашляю.

Продиктую вопросы. Запишите их для себя:

Те же вопросы.

Прослушайте текст:

Жена хитрого Петра. . .

Домашнее задание:

Найдите видовую пару и запишите спряжение глаголов.

Выучите новые слова.

На основе новых слов и записанных вопросов напишите содержание проработанного текста под заглавием „Жена хитрого Петра”. Повторяю заглавие: Жена хитрого Петра.

Rövid bevezetőben a már ismert szavakkal közlöm, miről lesz szó az adott anyagban. Elmondhatom a feldolgozandó szöveg vázlatos tartalmát, vagy csak kérdéseket teszek föl, melyekre a hallgatók keresik a választ a szövegfeldolgozás folyamán. A bevezető célja a hallgatók figyelmének felkeltése és ráirányítása.

Közlöm a feldolgozandó szöveget. Itt még kommentár nélkül. Erre azért van szükség, hogy a hallgatók állandóan ellenőrizhessék, milyen tempóban és eredménnyel fejlődik bennük a hallás utáni megértés készsége. Ha a modell nem ezzel a gyakorlattal kezdődne, megfosztanám hallgatóimat az alkotás örömétől.

Az új szavakat tartalmazó kifejezések magyar jelentésének megadása a teljes mondanivaló mindenkiel való megértetésére szolgál.

Az anyanyelvűség lehető teljes kikapcsolása érdekében KOSARAS ISTVÁN a szemantizáció képi szemléltetésének és idegen nyelvű módjának összekapcsolását javasolja. [3] Minthogy az adott esetben a vizuális szemléltetés technikailag még nem oldható meg, célszerűnek bizonyult a szemantizáció anyanyelvi és idegen nyelvű változatának összeötvozése, mert a szókapcsolatban meglévő 2—3 ismert orosz szó jelentős mértékben segíti elő az új szó jelentésének megértését. Én ezt a kifejezések szemantizációjának nevezem, s idegen nyelvű változatát alkalmazom a hagyományos módszerekkel vezetett beszédgyakorlati órákon. A kifejezések szemantizálásának kétféle módját alkalmazzuk, a szöveg természetétől függően.

Első az itt közölt változat. Közöljük a szöveget, s amelyik mondatban új szó van, ott az illető mondat után kiemeljük az új szót tartalmazó kifejezést, megadjuk annak magyar jelentését, s ezután megismételjük az új szót tartalmazó mondatot. Ez a változat, bármilyen különösen is hangzik, megtöri a mondanivaló egységét. Az egy mondattal való állandó visszalépés miatt megszakad a mondanivaló folytonossága.

A másik változat szerint szintén közöljük a szöveget, s amely mondatban új szó vagy megmagyarázásra szoruló kifejezés van, azt az illető kifejezés után nyomban megadjuk, s tovább megyünk anélkül, hogy valamit is megismételjünk. Ezt a változatot a második félévben alkalmazzuk.

Az új szavakat tartalmazó kifejezések magyar jelentésének megadása után ismét az eredeti szöveg meghallgatása következik. I. M. BALUNYEC megfogalmazásában az analitikus hallgatás a szintetikus hallgatáshoz való átmenet alapjául szolgál, az idegen nyelvet tanuló az analitikus és szintetikus beszédre készíti elő. [4] A hallgatás folyamán az analízis és szintézis folytonos váltakozása közben a hallgatók mind többet ismernek meg a szöveg mondanivalójából. A megismerési folyamat ÁGOSTON GYÖRGY által megfogalmazott és felvázolt sémája alapján a konkrét valósághoz, jelen esetben a teljes szöveghez való állandó visszatérés nélkül lehetetlen lenne az új lexikai anyag feldolgozása. [5]

Az új szókinccs pontos leírásának elengedhetetlen feltétele az orosz betűk orosz elnevezéseinek biztos tudása. A hallgatók a szöveg feldolgozása közben nem most találkoznak először az új szókinccsel, s ez sokakat segít abban, hogy már a szó előszöri kiejtésekor le tudják azt helyesen írni.

Az új szavak közlése is kétféle módon történik. Első a példában közölt mód. Közöljük a teljes szöveget, s amelyik mondatban ismeretlen szó van, ott a mondat után adjuk meg azt a mellékelt példa alapján. Kiemeljük az új szót, betűzzük, s újra kiejtjük. A betűzés után az ismételt kiejtésre azért van szükség, hogy a hallgatók még egyszer ellenőrizzék a szót és jelöljék a hangsúlyt. A magyar jelentést kétszer adjuk meg. A szemantizáció anyanyelvi változatát alkalmazzuk az esetleges félreértések biztos elkerülése végett.

Az új szókinccs közlésének másik módja, amikor szöveg nélkül csak az új szavakat adjuk meg egymás után az előbb leírt formában. Ez gyorsabb, s különösen akkor folyamodunk hozzá, amikor viszonylag hosszabb a feldolgozandó szöveg.

Az új szókinccs feldolgozása után ismét közöljük a teljes szöveget. A hallgatók a szótárukba beírt szavak alapján követik a szöveg mondanivalóját.

Ezek után is előfordulhat, hogy valaki valamilyen részletet nem értett meg a szövegből. A szöveg dialógus formájában történő meghallgatása elősegíti annak még alaposabb megértését.

A kérdések tollbamondása — új gyakorlattípus. Eme gyakorlattípusnak jelentős szerepe van a hallgatók szóbeli és írásbeli házi feladatának készítésénél. Különösen, amikor a feldolgozott szöveg tartalmát kell leírni és megtanulni vagy kérdésekre válaszolni.

Befejezésül még egyszer meghallgatjuk a teljes szöveget.

A feldolgozott szöveggel kapcsolatos házi feladatot is magnetofonszalagon közöljük.

Szövegeink 25—28 új szót tartalmaznak, s feldolgozásuk terjedelmüktől függően (másfél-két nyomtatott oldal) 40—45 percig tart.

A modell kísérletezése közben végzett felmérések eredményeként (A felméréseket valamennyi esetben közvetlenül az óra után végeztem el. A modellben a kérdések leírása még nem szerepelt.) az alábbiakat állapíthattam meg:

a) Valamennyi hallgató megértette a szöveg teljes mondanivalóját. Ennek ellenőrzése úgy történt, hogy magyar nyelven leíratam a feldolgozott szöveg tartalmát.)

b) A hallgatók 80%-a receptíve elsajátította az új szókinccset. (Oroszul mondtam a szavakat, s ők leírták azok magyar jelentését.) A leggyengébb hallgató is az új szavaknak több mint 50%-át ismerte föl.

c) A hallgatók 60%-a szótár igénybevételével el tudta mondani a feldolgozott szöveg tartalmát. Ez a rögtönzött tartalommondás azonban még nem volt mentes a nyelvtani hibáktól.

A II. évfolyam ilyen módszerrel feldolgozandó teljes lexika anyaga programozva van. Eddigi tapasztalataim szerint a lehallgató gyakorlatok eme órátípussal való fölcserélése jelentős előnyt jelent az oktató munka megszervezése és eredményessége terén.

JEGYZETEK

- [1] GAUTHIER, A., Utilisation du magnétophone en classe, Les Langues Modernes, 1963/2. 20—55.
- [2] Критилин, В', Проблемы радиокурсов русского языка, Русский язык в национальной школе, 1966/6. 37—71.
- [3] KOSARAS ISTVÁN, Az idegen nyelvű szemantizációról. INyT 1965/3. 73—78.
- [4] Аналитическое слушание с применением технических средств и его роль в развитии умений и навыков устной речи. Методика применения технических средств в обучении языку. Москва, 1961. 48—58.
- [5] ÁGOSTON GYÖRGY, Az audió-vizuális technikai eszközök alkalmazásának pedagógiai és lélektani jelentősége, Felsőoktatási Szemle 1966/1. 2—6.

ПРОРАБОТКА НОВОГО МАТЕРИАЛА ПРИ ПОМОЩИ МАГНИТОФОНА

Раконцаш П.

Автор статьи работает над вопросами методики обучения иностранным языкам и применения технических средств. Описывается модель, с помощью которой он прорабатывает новые русские тексты. Проработка происходит с помощью одного магнитофона в отсутствие преподавателя.

DIE VERARBEITUNG NEUEN LEXIKALISCHEN STOFFES MITTELS TONBAND

Von P. Rakonczás

Verfasser behandelt methodologische Fragen des Fremdsprachenunterrichts und der Anwendung technischer Hilfsmittel. Es wird ein Modell mitgeteilt, nach dem er neue russische Texte verarbeitet. Die Verarbeitung des Textes wird mit Einschaltung eines Tonbandgerätes, in Abwesenheit des Lehrers durchgeführt.